

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA ZA STRAJK I INNE FORMY PRACOWNICZEGO PROTESTU

Małgorzata Kurzynoga

MONOGRAFIE

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA ZA STRAJK I INNE FORMY PRACOWNICZEGO PROTESTU

Małgorzata Kurzynoga

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Łódzkiego

Stan prawny na 1 sierpnia 2018 r.

Recenzent

Dr hab. Leszek Mitrus

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Świerk-Bożek

Łamanie

Wolters Kluwer Polska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-827-3

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział 1	
Pojęcie i podstawy prawne odpowiedzialności za strajk i inne formy pracowniczego protestu	25
1. Pojęcie odpowiedzialności prawnej	25
2. Pojęcie strajku i innej formy pracowniczego protestu	33
3. Ewolucja odpowiedzialności prawnej za strajk i inne formy pracowniczego protestu	36
3.1. Okres międzywojenny (1918–1939)	37
3.2. Okres 1945–1982	56
3.3. Okres 1982–1991	61
3.4. Okres od 1991 r. (stan obecny)	65
4. Podstawy i ograniczenia odpowiedzialności za strajk i inne formy protestu w prawie międzynarodowym, europejskim i polskim	72
4.1. Prawo do strajku i innych form protestu jako prawo (wolność) człowieka	72
4.2. Uzasadnienie odpowiedzialności za strajk i inne formy protestu w świetle Konstytucji RP	81
4.3. Ograniczenia odpowiedzialności za strajk i inne formy protestu w świetle Konstytucji RP	86
4.4. Odpowiedzialność a prawo do strajku w świetle międzynarodowego prawa pracy	92
5. Wnioski	104

Rozdział 2**Zakres odpowiedzialności za strajk i inne formy**

pracowniczego protestu – uwagi ogólne	107
1. Zakres podmiotowy odpowiedzialności za strajk i inną akcję protestacyjną.....	107
1.1. Podmioty ponoszące odpowiedzialność	108
1.1.1. Osoba, która w związku z pełnioną funkcją nie dopełnia obowiązków określonych w ustawie.....	109
1.1.2. Osoba kierująca strajkiem / akcją protestacyjną	110
1.1.3. Organizator strajku / akcji protestacyjnej.....	118
1.1.4. Uczestnik strajku / akcji protestacyjnej.....	128
1.2. Podmioty uprawnione do dochodzenia odpowiedzialności.....	129
2. Zakres przedmiotowy odpowiedzialności za strajk i inną akcję protestacyjną.....	134
2.1. Naruszenie ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych czy naruszenie jakiegokolwiek ustawy jako przesłanka odpowiedzialności?	135
2.2. Bezprawność cywilna czy naruszenie ustawy jako przesłanka odpowiedzialności na podstawie art. 26 ust. 3 u.r.s.z.?	144
2.3. Stopień naruszenia przepisów ustawy a zakres odpowiedzialności	151
3. Reżim i zasada odpowiedzialności odszkodowawczej za strajk i inną akcję protestacyjną	152
4. Wnioski	160

Rozdział 3**Odpowiedzialność prawna za strajk i inne formy**

pracowniczego protestu w ujęciu prawnoporównawczym.....	165
1. Uwagi wstępne	165
2. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w Niemczech i Holandii	166
2.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	168
2.2. Odpowiedzialność pracowników.....	171

2.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	173
3. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu we Francji.....	175
3.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	176
3.2. Odpowiedzialność pracowników.....	182
3.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	188
4. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w Belgii	190
4.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	191
4.2. Odpowiedzialność pracowników.....	191
4.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	192
5. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w Hiszpanii	194
5.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	195
5.2. Odpowiedzialność pracowników.....	196
5.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	197
6. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu we Włoszech	198
6.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	199
6.2. Odpowiedzialność pracowników.....	201
6.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	202
7. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w państwach nordyckich	203
7.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	204
7.2. Odpowiedzialność pracowników.....	208
7.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	210
8. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w państwach Europy Środkowej	212
8.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	213
8.2. Odpowiedzialność pracowników.....	213

8.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	216
9. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w państwach bałtyckich	217
9.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	218
9.2. Odpowiedzialność pracowników.....	219
9.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	221
10. Odpowiedzialność za strajk i inne formy protestu w Wielkiej Brytanii	223
10.1. Odpowiedzialność związku zawodowego.....	224
10.2. Odpowiedzialność pracowników	226
10.3. Środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnej akcji zbiorowej	227
11. Wnioski.....	229

Rozdział 4

Odpowiedzialność prawna związku zawodowego za strajk i inne formy pracowniczego protestu	233
1. Uwagi wstępne	233
2. Osobowość prawna związku zawodowego – jej skutki w sferze odpowiedzialności odszkodowawczej	236
3. Przypisywanie związkowi zawodowemu skutków zachowania osób fizycznych	245
3.1. Odpowiedzialność związku zawodowego za czyny własne.....	246
3.2. Odpowiedzialność związku zawodowego za czyny cudze	252
4. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone strajkiem / akcją protestacyjną zorganizowaną przez zakładową organizację będącą samodzielnym związkiem zawodowym.....	256
5. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone strajkiem / akcją protestacyjną zorganizowaną przez zakładową organizację bez osobowości prawnej, będącą ogniwem związku ponadzakładowego.....	257

6. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone strajkiem / akcją protestacyjną zorganizowaną przez zakładową organizację z osobowością prawną, będącą ogniwem związku ponadzakładowego	262
6.1. Zakładowa organizacja związkowa jako podmiot odpowiedzialny.....	263
6.2. Zagrożenia wynikające z dochodzenia odpowiedzialności tylko z majątku zakładowej organizacji związkowej.....	266
6.3. Odpowiedzialność związku zawodowego za działania struktur zakładowych posiadających osobowość prawną	270
6.3.1. Odpowiedzialność związku zawodowego na podstawie art. 416 k.c.....	273
6.3.1.1. Organy zakładowych organizacji związkowych jako organy samego związku zawodowego	274
6.3.1.2. Konsekwencje uznania organów struktur zakładowych za organy związku zawodowego	281
6.3.2. Odpowiedzialność związku zawodowego na podstawie art. 430 k.c.	282
6.3.2.1. Powierzenie wykonania czynności.....	284
6.3.2.2. Zwierzchnik – podwładny.....	288
6.3.2.3. Prawo statutowe jako źródło stosunku zwierzchnictwa – podporządkowania....	289
6.3.3. Odpowiedzialność związku zawodowego na podstawie art. 422 k.c.	296
6.4. Podmiot odpowiedzialny – rozważania <i>de lege ferenda</i>	299
7. Zasadność i zakres odpowiedzialności odszkodowawczej – rozważania <i>de lege ferenda</i>	304
7.1. Zakres szkód podlegających naprawieniu	305
7.2. Zagrożenia związane z nieograniczoną odpowiedzialnością odszkodowawczą	309
7.3. Funkcje odpowiedzialności odszkodowawczej.....	312

7.4. Ograniczenie zasady pełnego odszkodowania jako instrument ochrony prawa do strajku i innych form protestu	316
7.5. Kontrola legalności strajku jako instrument ochrony przed szkodami.....	318
8. Odpowiedzialność z tytułu czynu nieuczciwej konkurencji	325
9. Odpowiedzialność z tytułu prowadzenia działalności sprzecznej z ustawą.....	330
9.1. Organizacja nielegalnego strajku lub innej formy protestu jako działalność sprzeczna z ustawą	330
9.2. Sankcje z tytułu działalności sprzecznej z ustawą	334
10. Wnioski.....	338

Rozdział 5

Odpowiedzialność pracownika za strajk i inne formy

pracowniczego protestu	343
1. Uwagi wstępne	343
2. Odpowiedzialność pracownicza za strajk i inną akcją protestacyjną	344
2.1. Przesłanki odpowiedzialności.....	346
2.1.1. Organizacja, kierowanie, udział w nielegalnym strajku / akcji protestacyjnej a naruszenie obowiązku pracowniczego	346
2.1.2. Wina uczestnika, organizatora, kierującego nielegalnym strajkiem / akcją protestacyjną	359
2.1.2.1. Wina organizatorów a wina zwykłych uczestników strajku.....	361
2.1.2.2. Kryteria oceny stopnia winy pracownika	372
2.2. Formy odpowiedzialności.....	380
2.2.1. Odpowiedzialność porządkowa	380
2.2.2. Odpowiedzialność materialna	385
2.2.3. Rozwiązanie umowy o pracę	388
2.3. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy działaczy związkowych a naruszenia prawa podczas organizacji akcji pracowniczej	389

2.4. Odpowiedzialność w sferze świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz uprawnień ze stosunku pracy	407
2.5. Odpowiedzialność wynikająca z pragmatyk pracowniczych	418
3. Odpowiedzialność cywilna za strajk i inną akcję protestacyjną	424
3.1. Odpowiedzialność pracownika organizującego strajk / akcję protestacyjną bez upoważnienia związku zawodowego.....	425
3.2. Odpowiedzialność pracownika organizującego strajk / akcję protestacyjną w imieniu związku zawodowego	429
3.2.1. Stanowisko Sądu Najwyższego	429
3.2.2. Podmiot odpowiedzialny w świetle ustawy o sporach zbiorowych.....	431
3.2.3. Podmiot odpowiedzialny w świetle prawa cywilnego	433
4. Odpowiedzialność karna za strajk i inną akcję protestacyjną	446
4.1. Podmiot czynu zabronionego	449
4.2. Kwalifikacja prawna czynów zabronionych	451
4.3. Strona przedmiotowa odpowiedzialności karnej	455
4.3.1. Znamiona czynu zabronionego w art. 26 ust. 1 i 2 u.r.s.z.	455
4.3.2. Określenie znamion przestępstw w art. 26 ust. 1 i 2 u.r.s.z. a zasada <i>nullum crimen sine lege</i>	457
4.4. Strona podmiotowa odpowiedzialności.....	467
4.5. Zasadność i zakres odpowiedzialności karnej – rozważania <i>de lege ferenda</i>	471
4.5.1. Podstawa i zasady kryminalizacji	473
4.5.2. Ochrona dóbr prawnych jako aksjologiczna podstawa sankcji karnych w zbiorowych stosunkach pracy	479
4.5.3. Sankcje karne za strajk i inne formy protestu a konstytucyjne i międzynarodowe zasady kryminalizacji	483

---

5. Wnioski.....	493
Zakończenie	499
Bibliografia	515
Orzecznictwo	541
Druki sejmowe	549

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- d.s.w. – dekret z 12.12.1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. poz. 154 ze zm.) – uchylony
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
- EKS – Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie 18.10.1961 r. (Dz.U. z 1999 r. poz. 67 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.)
- k.k. z 1932 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. poz. 571 ze zm.) – uchylone
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. poz. 94 ze zm.) – uchylona
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- konwencja nr 87 MOP – konwencja nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca wolności związkowej oraz ochrony praw związkowych, przyjęta w San Francisco 9.07.1948 r. (Dz.U. z 1958 r. poz. 125)
- konwencja nr 135 MOP – konwencja nr 135 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca ochrony przedstawicieli pracowników w przedsiębiorstwach i przyznania im ułatwień, przyjęta w Genewie 23.06.1971 r. (Dz.U. z 1977 r. poz. 178)

-
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- KPP – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 389)
- pr. stow. – ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2017 r. poz. 210 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.)
- k.z. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. poz. 598 ze zm.) – uchylone
- u.i.l. – ustawa z 2.12.2009 r. o izbach lekarskich (Dz.U. z 2018 r. poz. 168)
- u.p.p. – ustawa z 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2017 r. poz. 1318 ze zm.)
- u.r.s.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 399 ze zm.)
- u.s.k.ż. – ustawa z 18.04.2002 r. o stanie kłęski żywiolowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1897)
- u.s.p.p. – ustawa z 1.07.2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 916)
- ustawa wypadkowa – ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1376)
- u.s.woj. – ustawa z 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1932)
- u.s.wyj. – ustawa z 21.06.2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1928)
- u.ś.p.u.s. – ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368 ze zm.)
- u.z.l. – ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 2018 r. poz. 617 ze zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2018 r. poz. 419)

- u.z.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1881 ze zm.)
- u.z.z. z 1982 r. – ustawa z 8.10.1982 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 1985 r. poz. 277 ze zm.) – uchylona
- u.z.z.r.i. – ustawa z 7.04.1989 r. o związkach zawodowych rolników indywidualnych (Dz.U. poz. 106 ze zm.)

Czasopisma, zbiory orzecnictwa

- AUL – Acta Universitatis Lodziensis
- AUWr – Acta Universitatis Wratislaviensis
- MPP – Monitor Prawa Pracy
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNAP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- OSNAPiUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC-ZD – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zeszyt Dodatkowy
- OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSPiKA – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- PiP – Państwo i Prawo
- PiZS – Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- PPH – Przegląd Prawa Handlowego
- Prk. i Pr. – Prokuratura i Prawo
- Pr. Pracy – Prawo Pracy
- PS – Przegląd Sądowy
- RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- SC – Studia Cywilistyczne

Sł. Prac.	-	Służba Pracownicza
ZNUMK	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Inne

ETPC	-	Europejski Trybunał Praw Człowieka
MOP	-	Międzynarodowa Organizacja Pracy
SA	-	Sąd Apelacyjny
SN	-	Sąd Najwyższy
SO	-	Sąd Okręgowy
SR	-	Sąd Rejonowy
TK	-	Trybunał Konstytucyjny
TSUE/TS	-	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (do 1.12.2009 r. jako Trybunał Sprawiedliwości)

WSTĘP

Zgodnie z art. 59 ust. 3 Konstytucji RP związkom zawodowym przysługuje prawo do organizowania strajków pracowniczych i innych form protestu w granicach określonych w ustawie. Ze względu na dobro publiczne ustawa może ograniczyć prowadzenie strajku lub zakazać go w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach. Przepis ten upoważnia więc państwo do wyznaczenia granic korzystania z prawa do strajku i innych form protestu. Przy czym, w myśl art. 59 ust. 4 Konstytucji RP, ograniczenie wolności związkowych, do których zalicza się prawo do strajku i innych form protestu, może podlegać tylko takim ograniczeniom, jakie są dopuszczalne przez wiążące Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowe. Gwarancje prawa do akcji pracowniczych oraz dopuszczalny zakres ograniczeń tego prawa zawarte są w kilku traktatach międzynarodowych, i to zarówno o powszechnym, jak i regionalnym zasięgu obowiązywania, oraz w aktach Unii Europejskiej. Wśród dokumentów międzynarodowych i europejskich, które formułują bądź z których wyprowadzane jest prawo do akcji zbiorowych, można wymienić: Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 19.12.1966 r.¹, Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4.11.1950 r., konwencję nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącą wolności związkowej oraz ochrony praw związkowych z 9.07.1948 r., Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej z 2000 r. Należy także przyjąć, że ograniczenia prawa do strajku i innych form protestu mogą być, zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne dla bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego

---

¹ Dz.U. z 1977 r. poz. 169.

bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Nie mogą też naruszać istoty prawa do strajku i innych form protestu. Stąd też wynika, że ograniczenia prawa do akcji pracowniczych mają na celu ochronę konstytucyjnie gwarantowanych wartości. Zgodnie z orzecznictwem TK koniecznym elementem systemu ochrony wartości konstytucyjnych w ustawodawstwie zwykłym jest ustanowienie określonych konsekwencji zapewniających skuteczność norm merytorycznych, a także procedur umożliwiających egzekwowanie zarówno norm merytorycznych, jak i konsekwencji ich nieprzestrzegania². Jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny, „[...] tam, gdzie przepisy nakładają na osoby fizyczne lub prawne obowiązki, winien się również znaleźć przepis określający konsekwencje niespełnienia obowiązku. Brak stosownej sankcji powoduje, że przepis staje się martwy, a niespełnianie obowiązku nagminne”³.

Ustawodawca powinien w poszanowaniu prawa do akcji pracowniczych, a także innych praw i wolności rangi konstytucyjnej określić warunki wykonywania prawa do strajku i innych form protestu oraz precyzyjnie wyznaczyć granicę między czynami i zachowaniami dozwolonymi oraz czynami i zachowaniami bezprawnymi, tak aby wykonywanie tych praw nie mogło być zakłócanie. Ustawodawca powinien również ustanowić odpowiedzialność za naruszenie warunków wykonywania prawa do akcji pracowniczych odpowiednio godzącą wszystkie interesy. Innymi słowy, odpowiedzialność za strajk i inne formy pracowniczego protestu nie powinna paraliżować korzystania z prawa do strajku i innych form protestu, zaliczanego do praw (wolności) człowieka. Jednocześnie odpowiedzialność powinna być tak ukształtowana, aby zapewniać dostateczną ochronę wymienionych wyżej wartości, ze względu na które prawo do akcji pracowniczych zostało ograniczone. W tym kontekście możliwe jest wskazanie istoty zagadnienia podejmowanego w niniejszej monografii. Podstawowym celem badawczym jest rozważenie relacji, z jednej strony między odpowiedzialnością a prawem do strajku i innych form protestu, z drugiej zaś strony między odpowiedzialnością a ochroną wartości, z uwagi na które prawo do strajku zostało ograniczone. Powyż-

² Orzeczenie TK z 28.05.1997 r., K 26/96, OTK 1997/2, poz. 19.

³ Wyrok TK z 18.04.2000 r., K 23/99, OTK 2000/3, poz. 89.

sze określenie priorytetów podejmowanych dociekań wpływa również na kształt pozostałych pytań badawczych, weryfikowanych w ramach prowadzonych rozważań. Po pierwsze badaniu będzie podlegać zakres podmiotowy i przedmiotowy oraz rodzaje odpowiedzialności za strajk i inne formy protestu. Badania te mają na celu zweryfikowanie hipotezy, że tytułowa odpowiedzialność w wielu wypadkach narusza prawo do strajku i innych form protestu, a jednocześnie nie zapewnia dostatecznej ochrony wartości, ze względu na które prawo do strajku zostało ograniczone. Po drugie w opracowaniu poszukiwana jest odpowiedź na pytanie, czy możliwe jest pogodzenie określonych form odpowiedzialności za akcje pracownicze z prawem do strajku i innych form protestu z jednoczesnym zapewnieniem ochrony wartościom uzasadniającym ograniczenie prawa do strajku. W istocie celem rozważań jest wskazanie dopuszczalnych granic odpowiedzialności, będącej kompromisem między prawem do akcji pracowniczych a innymi konstytucyjnymi wartościami. W szczególności ustalenia wymaga, czy odpowiedzialność powinien ponosić tylko związek zawodowy jako podmiot uprawniony do organizacji akcji pracowniczych, czy także pracownicy.

Zagadnienie odpowiedzialności za strajk i inne formy protestu jest bardzo złożone i obejmuje wiele problemów szczegółowych. Poza zakresem monografii pozostaje odpowiedzialność za strajki i inne formy protestu o transgranicznym charakterze. Tematyka ta, ściśle związana z kolizją między prawem do akcji pracowniczych a swobodami rynku wewnętrznego, jest niezwykle obszerna i należałoby jej poświęcić odrębne opracowanie.

Układ monografii wyznacza przyjęta metodologia badań. W rozdziale 1 wyjaśniono pojęcie odpowiedzialności prawnej oraz strajku i innej formy pracowniczego protestu, a także przedstawiono ewolucję tej odpowiedzialności. Następnie wskazano, że regulacja prawna dotycząca tytułowej problematyki jest silnie determinowana przez kwalifikację prawa do strajku i innych form protestu jako prawa (wolności) człowieka.

W rozdziale 2 omówiono ogólne kwestie dotyczące zakresu podmiotowego i przedmiotowego odpowiedzialności. Pierwsze z zagadnień wymaga ustalenia, kto może ponieść odpowiedzialność za strajk i inne

formy protestu. Z kwestią tą wiąże się również to, kto może dochodzić odpowiedzialności. Ustalenie zakresu przedmiotowego odpowiedzialności sprowadza się do analizy przesłanki odpowiedzialności, jaką jest zorganizowanie strajku lub akcji protestacyjnej wbrew przepisom ustawy. Istotne jest ustalenie, czy „wbrew przepisom ustawy” oznacza naruszenie przepisów ustawy o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, czy naruszenie jakiegokolwiek normy prawnej rangi ustawy obowiązującej w polskim porządku prawnym. W ramach tej przesłanki odrębnej analizy wymaga kwestia odpowiedzialności odszkodowawczej, o której stanowi art. 26 ust. 3 u.r.s.z. Zgodnie z tym przepisem za szkody wyrządzone strajkiem lub inną akcją protestacyjną zorganizowaną wbrew przepisom ustawy organizator ponosi odpowiedzialność na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym. Użyte przez ustawodawcę sformułowanie „wbrew przepisom ustawy”, przy jednoczesnym wskazaniu na zasady odpowiedzialności cywilnej, wymaga zbadania, czy przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej, o której stanowi ten przepis, jest sprzeczność tylko z normami prawnymi, czy także z zasadami współżycia społecznego. W istocie jest to pytanie o to, czy ustawa o rozwiązywaniu sporów zbiorowych wyznacza własne pojęcie bezprawności, czy może przesłanką odpowiedzialności z art. 26 ust. 3 u.r.s.z. jest bezprawność cywilnoprawna. W kontekście art. 26 ust. 3 u.r.s.z. nasuwa się także pytanie o zasadę, na której opiera się ta odpowiedzialność. W doktrynie prawa cywilnego wyróżnia się obecnie zasady: winy, ryzyka, słuszności, bezprawności oraz odpowiedzialności absolutnej. Stąd też trzeba rozważyć, czy art. 26 ust. 3 u.r.s.z. ustanawia odpowiedzialność na zasadzie bezprawności. Przepis ten jako przesłankę odpowiedzialności za szkody wyrządzone strajkiem / akcją protestacyjną ustanawia niezgodność z przepisami ustawy. Ustalenia wymaga zatem, czy art. 26 ust. 3 u.r.s.z. stanowi jedynie proklamację zasady odpowiedzialności organizatora niemającą własnej treści normatywnej, czy też zawiera w sobie w wystarczającym stopniu skonkretyzowaną normę prawną kształtującą prawo podmiotowe jednostki do odszkodowania, określającą zakres i kształt odpowiedzialności organizatora strajku. Rozstrzygnięcie tej kwestii jest niezwykle istotne, albowiem niesie za sobą doniosłe skutki prawne. Przychylenie się do drugiego z tych stanowisk oznaczałoby, że art. 26 ust. 3 u.r.s.z. ustanawia *expressis verbis*, jako przesłankę odpowiedzialności organizatora, niezgodność z przepisami ustawy. Nie pojawiałaby

się więc tu w żadnej postaci zasada winy, a powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej za strajk byłoby uzależnione jedynie od wykazania bezprawności organizatorów, bez potrzeby odwoływania się do elementu zawinienia. Ponadto z przesłanką odpowiedzialności oraz prawem do strajku wiąże się ściśle kwestia stopnia naruszeń przepisów ustawy i związanych z nim sankcji. Dlatego też należy rozważyć, czy stopień naruszenia przepisów ma wpływ na zakres odpowiedzialności.

Rozdział 3 został poświęcony analizie odpowiedzialności prawnej za strajk i inne formy pracowniczego protestu w ujęciu prawnoporównawczym. Odwołanie się do rozwiązań obowiązujących w innych krajach pozwala spojrzeć na polski system prawny z innej perspektywy oraz umożliwia zweryfikowanie rozwiązań przyjętych w prawie polskim. Metoda porównawcza ułatwia także formułowanie wniosków *de lege ferenda* dotyczących potrzeby nowelizacji polskich przepisów. Materiał porównawczy obejmuje rozwiązania prawne dotyczące tytułowej problematyki przyjęte w kilkunastu państwach europejskich. W ramach rozważań porównawczych omówiono odpowiedzialność związku zawodowego i pracowników za strajk i inne formy protestu, a także rozwiązania prawne, których celem jest zapobieżenie nielegalnej akcji. Jak zostanie wykazane, rozwiązania prawne umożliwiające przeciwdziałanie nielegalnym strajkom i akcjom protestacyjnym stanowią niezbędny element unormowań z zakresu odpowiedzialności w badanych systemach prawnych.

Rozdział 4 dotyczy szczegółowych problemów związanych z odpowiedzialnością związku zawodowego. W tym zakresie najbardziej interesujący jest problem odpowiedzialności za szkody wyrządzone nielegalnym strajkiem zorganizowanym przez zakładową organizację związkową będącą jednostką organizacyjną struktury ponadzakładowej. Kwestia ta wywołuje wiele kontrowersji, które są następstwem konstrukcji kilkustopniowej osobowości prawnej związku zawodowego oraz narzuconego przez polskiego ustawodawcę modelu organizacyjnego ruchu związkowego opartego na strukturach zakładowych. Nasuwa się bowiem wątpliwość, czy w sytuacji, w której organizatorem strajku / akcji protestacyjnej jest zakładowa organizacja posiadająca osobowość prawną i będąca jednocześnie jednostką organizacyjną wyższej struktury

związkowej, podmiotem odpowiedzialności jest wyłącznie ta zakładowa organizacja, czy może podmiotem odpowiedzialności jest również związek zawodowy, którego jednostką organizacyjną jest zakładowa organizacja związkowa. W rozważaniach poświęconych tej tematyce podjęto próbę wykazania, że analiza cywilistyczna nielegalnego strajku jako deliktu daje pewne możliwości w zakresie prawidłowego rozkładu ciężaru odpowiedzialności odszkodowawczej między organizacje zakładowe a centrale związkowe. Oceny wymaga także odpowiedzialność związku zawodowego za nielegalny strajk i inną akcję protestacyjną na ogólnych zasadach Kodeksu cywilnego. Pojawia się pytanie o zasadność zastosowania w omawianej sytuacji cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej, która może doprowadzić do ruiny finansowej oraz likwidacji nawet największych związków zawodowych.

W rozdziale 5 analizie poddano szczegółowe zagadnienia związane z odpowiedzialnością pracownika. W tym zakresie przeanalizowano, czy sam udział, organizacja lub kierowanie strajkiem lub akcją protestacyjną zorganizowaną wbrew przepisom ustawy stanowi wystarczającą przesłankę odpowiedzialności pracowniczej. Ponadto w związku z tym, że czynności związane z organizowaniem strajku lub innej akcji protestacyjnej na ogół wykonują działacze związkowi, podjęto rozważania dotyczące rozwiązania stosunku pracy z działaczem związkowym objętym szczególną ochroną trwałości stosunku pracy, który w ramach wykonywanej działalności związkowej dopuścił się naruszenia prawa. Istotą tej kwestii uwypukla fakt, że ochrona trwałości stosunku pracy przedstawicieli związkowych ma wymiar ponadindywidualny, jej celem jest stworzenie możliwości reprezentacji praw i interesów pracowników. Ochrona przedstawicieli pracowników uznawana jest przez organy kontrolne MOP za niezbędną dla korzystania z praw zbiorowych, w tym prawa do strajku. Ponadto zbadania wymaga cywilna odpowiedzialność pracownika za szkody wyrządzone nielegalnym strajkiem / akcją protestacyjną. W szczególności należy się zastanowić, czy odpowiedzialność związku zawodowego (osoby prawnej) za działania swych organów wyłącza odpowiedzialność członków tych organów. Wiele wątpliwości powstaje również na tle odpowiedzialności karnej pracownika z tytułu nielegalnego strajku / akcji protestacyjnej. Najważniejsze z nich dotyczą opisu znamion czynów zabronionych w ustawie o rozwiązywaniu

sporów zbiorowych w kontekście zasady *nullum crimen sine lege* oraz zasadności i zakresu sankcji karnych, które spośród wszystkich sankcji uważane są za najbardziej ingerujące w sferę praw i wolności człowieka.

W świetle znaczenia tytułowej odpowiedzialności oraz wielości zagadnień badawczych, podjęcie przedmiotowego tematu jest uzasadnione, tym bardziej, że, jak dotychczas, problematyka odpowiedzialności za strajk i inne formy pracowniczego protestu nie doczekała się szerszego opracowania. W doktrynie można odnaleźć zaledwie kilka opracowań artykułowych z tego zakresu i dotyczą one tylko jednostkowych wątpliwości. Niniejsza monografia w zamierzeniu ma stanowić opracowanie kompleksowe i całościowe, nie zaś charakterystykę ograniczoną do jednego zagadnienia.

Podstawową metodą badawczą przyjętą w opracowaniu jest typowa dla nauk prawnych analiza formalno-dogmatyczna tekstów prawnych. Ocena polskich przepisów dotyczących odpowiedzialności prawnej za strajk i inne formy pracowniczego protestu w świetle prawa do strajku wymaga pogłębionej analizy, ponieważ brzmienie przepisów odnoszących się do wskazanej odpowiedzialności rodzi wiele problemów i wątpliwości. Dlatego też rozważania zawarte w pracy obejmują interpretację obowiązujących przepisów, a także analizę piśmiennictwa oraz orzecznictwa. W analizie tej nie ograniczono się tylko do rozwiązywania problemów pojawiających się na tle obowiązujących przepisów, ale dokonano oceny aktualnego stanu prawnego z punktu widzenia prawa międzynarodowego, prawa konstytucyjnego oraz sformułowano postulaty *de lege ferenda*. W opracowaniu wykorzystano także metodę historyczną w celu przedstawienia kształtowania się instytucji odpowiedzialności prawnej za strajk i inną akcję protestacyjną. Badania historyczne są bowiem pomocne zarówno w zrozumieniu i wyjaśnieniu kształtu dzisiejszych rozwiązań prawnych, jak i ocenie ich zasadności w świetle współczesnych realiów. Ponadto w monografii posłużono się metodą komparatystyczną.

Rozdział 1

POJĘCIE I PODSTAWY PRAWNE ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA STRAJK I INNE FORMY PRACOWNICZEGO PROTESTU

1. Pojęcie odpowiedzialności prawnej

Sformułowanie „odpowiedzialność prawna”, występujące w tytule monografii i tym samym kluczowe dla niniejszych rozważań, może być różnie rozumiane. Stąd też konieczne jest dokonanie niezbędnych ustaleń w tym zakresie, umożliwiających właściwe rozważania i chroniących przed nieporozumieniami terminologicznymi.

Odpowiedzialność prawna upatrywana jest jako jeden z filarów prawa¹, jako środek zmierzający do zapewnienia zgodności zachowania się z prawami i obowiązkami². Termin „odpowiedzialność prawna” jest znany i używany w języku potocznym oraz prawniczym od niepamiętnych czasów. Jest bez wątpienia terminem prawniczym, tj. występującym w języku prawniczym zarówno praktyki, nauki prawa, jak i poszczególnych dyscyplin prawniczych. Pewne wątpliwości mogą dotyczyć tego, czy termin ten jest pojęciem prawnym. Ustawodawca na ogół nie

---

¹ A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1969, s. 243; A. Stelmachowski, *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1998, s. 210; W. Warkało, *Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje, rodzaje, granice*, Warszawa 1972, s. 77.

² R.O. Chalfina, *Ogólna nauka o stosunku prawnym*, Warszawa 1979, s. 320 i n.

posługuje się bowiem tym wyrażeniem jako całością, tj. łącznie z przymiotnikiem „prawna”. Zgodnie z poglądem doktryny nie stanowi to jednak przesłanki koniecznej przypisania określonego pojęciu charakteru prawnego, ponieważ odpowiedzialność statuowana przez system prawny z natury rzeczy jest odpowiedzialnością prawną. Wystarczy zatem wskazać problematykę odpowiedzialności jako przedmiot unormowań w tekstach aktów normatywnych w tym znaczeniu, że postanowienia przepisów prawnych bądź tytuły jednostek redakcyjnych odnoszą się do odpowiedzialności i posługują się tym terminem³.

W doktrynie brak powszechnie akceptowanej definicji terminu „odpowiedzialność prawna”⁴. Nauki prawne nie posługują się bowiem jednolitym pojęciem odpowiedzialności prawnej. Problematyka odpowiedzialności nie jest „faktem prostym i oczywistym”⁵. Odpowiedzialność prawna jest kategorią ogólną o charakterze interdyscyplinarnym. Poszczególni autorzy wymieniają wiele rodzajów odpowiedzialności, odnosząc je głównie do poszczególnych dogmatyk, nie podając jednak definicji odpowiedzialności prawnej jako takiej⁶. Wskazuje się,

---

³ T. Siemiątkowski, *Odpowiedzialność cywilnoprawna w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2007, s. 12–13. Jak zauważa autor, przepisy prawa, normując problematykę odpowiedzialności, zawierają wiele wypowiedzi normatywnych sformułowanych w języku prawnym i dotyczących wprost odpowiedzialności, ale w przepisach tych jest ona w określony sposób uszczegóławiana. Odpowiedzialność jest doprecyzowana przymiotnikowo (np. art. 1 § k.k. – „odpowiedzialność karna”, art. 114 k.p. – „odpowiedzialność materialna”), przez wskazanie „za co” (np. art. 21 ust. 3 ustawy z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe [Dz.U. z 2017 r. poz. 2344 ze zm.] – „odpowiedzialność za szkodę”) bądź przez odesłanie do wcześniej określonej odpowiedzialności (np. art. 299 § 2 ustawy z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych [Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm.] – „odpowiedzialność, o której mowa...”).

⁴ Na temat wieloznaczności terminu „odpowiedzialność” zob. np. W. Sanetra, *O pojęciu i zakresie odpowiedzialności pracowniczej [w:] Odpowiedzialność pracownicza. Materiały XI Zimowej Szkoły Prawa Pracy. Karpacz, marzec 1984*, red. W. Sanetra, AUWr 1984/797, s. 5–6; W. Sanetra, *Odpowiedzialność według prawa pracy. Pojęcie, zakres, dyferencjacja*, Wrocław 1991, s. 12–17. Nawet w ramach danej dziedziny prawa trudno jest o jednolite pojęcie odpowiedzialności. W ramach poszczególnych dziedzin prawa wyróżnia się bowiem szczegółowe rodzaje odpowiedzialności.

⁵ K. Opalek, *Problemy metodologiczne nauki prawa*, Warszawa 1962 r., s. 236.

⁶ Nawet w encyklopediach prawa autorzy wymieniają wiele rodzajów odpowiedzialności, odnosząc je głównie do poszczególnych dogmatyk (np. odpowiedzialność cywilnoprawna, konstytucyjna), nie podając jednak definicji odpowiedzialności prawnej

że trudności związane ze zdefiniowaniem odpowiedzialności prawnej wynikają z wielości znaczeń, w jakich termin ten występuje w tekstach prawnych oraz z różnorodności funkcji spełnianych przez tę instytucję w poszczególnych dziedzinach prawa⁷. Różnice występujące między poszczególnymi odmianami odpowiedzialności prawnej, które utrudniają stworzenie ogólnej definicji odpowiedzialności, są dwojakiego rodzaju. Po pierwsze są to różnice wynikające ze specyfiki właściwych dla nich gałęzi prawa, w tym ich publicznoprawnego (prawo administracyjne, prawo karne, prawo konstytucyjne), prywatnoprawnego (prawo cywilne) bądź mieszanego charakteru (prawo pracy). Po drugie różnice dotyczą przesłanek odpowiedzialności, ich zasad i pełnionych przez nie funkcji, kryteriów według których wyróżniane są w ich obrębie poszczególne rodzaje odpowiedzialności oraz form, jaką przyjmują nakładane na podmiot odpowiedzialny ujemne następstwa prawne⁸. W przeciwieństwie do innych, obcych systemów prawnych w polskiej terminologii występuje jedno pojęcie odpowiedzialności⁹.

---

jako takiej. Zob. *Encyklopedia prawa*, red. U. Kalina-Prasznic, Warszawa 2007, s. 473–484; *Wielka encyklopedia prawa*, red. B. Hołyst, E. Smoktunowicz, Warszawa 2005, s. 539–553; *Prawo na co dzień. Encyklopedia podręczna*, red. S. Garlicki, Warszawa 1974, s. 405–413.

⁷ Z. Hajn, *Odpowiedzialność prawna zakładu pracy w zbiorowych stosunkach pracy* [w:] *Odpowiedzialność zbiorowych podmiotów prawa pracy. Materiały XIV Zimowej Szkoły Prawa Pracy*, red. W. Sanetra, AUWr 1987/1002, s. 27.

⁸ T. Siemiątkowski, *Odpowiedzialność...*, s. 20.

⁹ Na przykład w prawie niemieckim funkcjonują co najmniej dwa różne terminy, które można tłumaczyć jako odpowiedzialność. Są to *Haftung* i *Verantwortung*. Pierwszy z nich jest stosowany w odniesieniu do takich dogmatyk prawniczych, jak prawo cywilne (odpowiedzialność kontraktowa – *Haftung aus einem Vertrag* lub *vertragliche Haftung*, odpowiedzialność deliktowa – *Deliktshaftung*) czy prawo finansowe (odpowiedzialność podatkowa – *Haftung für eine Steuerschuld*). Zwrot *Verantwortung*, mimo wyjątku co do prawa karnego (*strafrechtliche Verantwortlichkeit*), jest w większym stopniu pojęciem ogólnym, odnoszącym się do odpowiedzialności w ogóle. Stąd też przyjmuje się, że w systemie niemieckim pojęcie *Haftung* związane jest bardziej z prawem prywatnym lub odnosi się do sytuacji podmiotu zobowiązanego, gdy występuje roszczenie materialne. Natomiast *Verantwortung* jest pojęciem bardziej ogólnym, określającym odpowiedzialność jako taką. Również prawo angielskie posługuje się co najmniej dwoma terminami – *liability* i *responsibility*. Pierwsze z nich określa odpowiedzialność ściśle prawną, odnoszącą się przede wszystkim do zobowiązań związanych z płatnościami pieniężnymi lub związanymi z prawem prywatnym roszczeniami. Drugie z kolei służy do opisanía odpowiedzialności jako pewnej kategorii ogólnej, np. *moral responsibility*. Zob. S. Sykuna [w:] *Leksykon współczesnej teorii i filozofii prawa*, red. J. Zajadło, Warszawa 2007, s. 216–217.

Małgorzata Kurzynoga – doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Europejskiego i Zbiorowego Prawa Pracy na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego; laureatka stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców (2015–2018); autorka około 40 publikacji z zakresu prawa pracy.

Monografia stanowi pierwszą kompleksową analizę odpowiedzialności prawnej pracownika oraz związku zawodowego za nielegalny strajk i inne formy pracowniczego protestu.

Czytelnicy odnajdą w niej m.in. odpowiedzi na pytania:

- kto, wobec kogo i za co może ponieść odpowiedzialność z tytułu nielegalnego strajku lub innej formy pracowniczego protestu,
- czy dopuszczalne jest rozwiązanie stosunku pracy z działaczem związkowym objętym szczególną ochroną trwałości stosunku pracy,
- jak kształtuje się odpowiedzialność członka organu związku zawodowego za szkody wyrządzone nielegalnym strajkiem lub inną formą pracowniczego protestu,
- czy istnieje możliwość pociągnięcia związku zawodowego do odpowiedzialności za działania jego struktur wewnętrznych posiadających osobowość prawną.

Ponadto autorka omawia rozwiązania prawne stosowane w państwach europejskich w zakresie odpowiedzialności za strajk i inne akcje zbiorowe oraz środki prawne mające na celu zapobieżenie nielegalnym strajkom. Dokonuje również oceny zgodności polskich przepisów z prawem międzynarodowym oraz przedstawia postulaty *de lege ferenda*.

Książka jest przeznaczona dla praktyków: adwokatów, radców prawnych, sędziów, pracowników działów kadr, działaczy związkowych. Będzie przydatna przedstawicielom nauki, przede wszystkim prawa pracy, ale także prawa cywilnego oraz prawa karnego.

9788381248273 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8124-827-3

9788381248273

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)